

תורה אור • מגילת אסתר • מאמר 7

ותסף אסתר ותדבר לפני המלך ותפל לפני רגליו...

ואסתר שוב דיברה לפני המלך

בכל יהודי יש רצון פנימי להיבטל בה': כשהוא מתגלה, זו "רחל", וכשהוא נסתר, זו "אסתר" — אך הוא לעולם אינו נעדר. באמצעות העמל בלימוד התורה, אמונה שלמה וזעקה מעומק הלב שלמעלה מן השכל, גם אדם הנמצא ב"לילה" של הסתר יכול לראות אלקות כאילו היא לנגד עיניו; והתפילה מפילה את הגאווה שהקליפה הנקראת המן שולחת.

מוקדש לכבוד

מוקדש לכבוד הגאון המקובל רבי לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל

אבי הרבי, רבי לוי יצחק

LikuteiTorah.com

הפרשה החסידית

[/likuteitorah.com/he/torah-ohr/megillas-esther/7](https://likuteitorah.com/he/torah-ohr/megillas-esther/7)

הנקודה

בכל יהודי יש רצון פנימי להיבטל בה: כשהוא מתגלה, זו "רחל", וכשהוא נסתר, זו "אסתר" — אך הוא לעולם אינו נעדר. באמצעות העמל בלימוד התורה, אמונה שלמה וזעקה מעומק הלב שלמעלה מן השכל, גם אדם הנמצא ב"לילה" של הסתר יכול לראות אלקות כאילו היא לנגד עיניו; והתפילה מפילה את הגאווה שהקליפה הנקראת המן שולחת.

כל קטע: לשון המאמר, אחר כך התרגום, ואחר כך ביאור קצר תחת קו זהב. המספרים הקטנים בלשון המאמר מפנים להערות שבסוף.

המאמר בקצרה

המאמר שואל כיצד אסתר יכולה ליפול "לרגלי" המלך, אם המלך הוא ה', ומשיב שהפסוק מלמד על מהותה של התפילה, הפתוחה לפני כל אדם. כנסת ישראל נקראת רחל כאשר הכמיהה שלה להיבטל בה' גלויה, והיא מוכנה לכך כמו "צאן לטבח"; וכאשר הכמיהה הזאת נסתרת, היא נקראת אסתר. אין מי שחסר את הכמיהה הזאת; היא רק מכוסה, כשושנה בין החוחים, על ידי התעסקות מלאה בענייני העולם. אחר כך מבחין אדמו"ר הזקן בין "היום ההוא", "היום הזה", "הלילה ההוא" ו"הלילה הזה": "זה" הוא גילוי אלקות הנראה לנגד העיניים, שלפניו העולם נחשב לאין. גם ב"לילה", כאשר אין תופסים את האלקות, יכול אדם להגיע ל"הלילה הזה" באמצעות אמונה שלמה כל כך, עד שהיא דומה לראייה. אמונה זו נבנית באמצעות ה"חומר ולבנים" של לימוד התורה, ובאמצעות זעקה של לב במצוקה — זעקה שלמעלה מן השכל, כפי שהיה בזמן פורים. עמלק הוא החוצפה והגסות הנלוות לכל מידה רעה, ונשלחות כמחשבות על ידי הקליפה הנקראת המן; התרופה לכך היא תפילה, נפילה לפני "רגלי" ה' — המלאכים — ובכי ותחנונים.

מבנה

1	אסתר לפני המלך: מהותה של התפילה	2-11
	כנסת ישראל נקראת רחל כאשר רצונה להיבטל בה' גלוי, ואסתר כאשר הוא נסתר. הרצון קיים אצל כולם; ענייני העולם שנעשים בלב שלם מסתירים אותו כמו חוחים המקיפים שושנה.	
2	"היום הזה" ו"הלילה ההוא"	5-31
	הפסוקים מציינים ארבעה מצבים. "זה" הוא גילוי אלקות הנראה לנגד העיניים, כפי שנתונים מתבטלים לפני המלך שהם רואים, עד שהעולם נחשב לאין לפני ה'; "יש מאין" מתאר רק את מה שרואות עיניים גשמיות.	
3	להגיע ל"הלילה הזה" באמצעות אמונה	8-61
	בלילה של הסתר יכול אדם להגיע ל"הלילה הזה" באמצעות אמונה שלמה, כאילו הוא רואה. אמונה זו נבנית באמצעות ה"חומר ולבנים" של לימוד התורה, והיא פתוחה גם למי שעוסק בענייני העולם.	
4	זעקת הגדי	10-91
	זעקה של לב במצוקה היא ללא דעת, ובכל זאת היא למעלה מן הדעת; אך לפני ה' היא דומה לזעקת גדי. היא מביאה את האדם לאמונה; זה היה הנס של פורים, וממנו אפשר להגיע ל"היום ההוא".	

שאר האומות מייצגות מידות רעות שקל להכניע לקדושה; עמלק הוא החוצפה והגסות שבהן, הנשלחות כמחשבות על ידי הקליפה הנקראת המן. התרופה היא תפילה: ליפול לפני "רגלי" ה', לבכות ולהתחנן, עד שגאוותו של המן נופלת.

מו ש ג י ם

אסתר (הסתר) אסתר

שמה של כנסת ישראל כאשר אהבתה לה' נסתרת, על פי הפסוק "ואנכי הסתר אסתיר פני". האהבה קיימת אצל כל אחד, ויש לגלות אותה.

רחל (הכבשה) רחל

שמה של כנסת ישראל כאשר כמיהתה להיבטל בה' גלויה: מסירותה המוכנה של כבשה השותקת לפני גוזזה, של "צאן לטבח".

"זה": לנגד העיניים בחינת זה, לנכח

אלקות מתגלה לאדם כאילו הוא רואה אותה בעיניו, כשם שנתנינים מתבטלים לפני מלך שהם רואים; "זה אֵלִי".

"הלילה הזה" הלילה הזה

מצבו של אדם הנמצא בלילה של הסתר, אך באמצעות אמונה שלמה וטהרה רואה אלקות בבהירות כמו באור יום.

זעקה שלמעלה מן הדעת זעקה למעלה מהדעת

זעקה של לב במצוקה, שאינה נובעת כלל מהתבוננות שכלית; בעולמות העליונים היא למעלה מן הדעת, ולפני ה' היא דומה לזעקת גדי לאמו.

עמלק: חוצפה וגסות עמלק, חוצפה וגסות

הגאוה הנלווית לכל מידה רעה, "מלכות בלא כתר", שנגדה ה' נלחם בכל דור ודור. היא נשלחת כמחשבות על ידי הקליפה הנקראת המן.

עור הנחש משכא דחויא

כינוי לגוף הגשמי, מקורן של המידות הרעות הרגילות, ולכן הן עלולות להתעורר אצל כל אדם.

אסתר לפני המלך: מהותה של התפילה

1 ותסף אסתר¹ ותדבר לפני המלך² ותפל לפני רגליו ותבך ותתחנן לו להעביר את רעת המן האגגי ואת מחשבתו אשר חשב על היהודים.

”אסתר שוב דיברה לפני המלך, נפלה לרגליו, בכתה והתחננה לפניו להעביר את הרעה שגזר המן האגגי ואת המזימה שטווה נגד היהודים”.

המאמר פותח בפסוק מן המגילה: המן כבר נפל, אך גזרתו נגד היהודים עדיין עומדת בעינה. אסתר באה שוב לפני המלך, נופלת לרגליו ובוכה, ומבקשת ממנו לבטל את הגזרה. לשונות הפסוק ייקראו כהדרכה בעניין התפילה.

והנה איך שייך לפניו ית' לומר לפני רגליו והלא אין לו דמות הגוף ואינו גוף.

והנה, איך אפשר לומר עליו יתברך ”לפני רגליו”? והרי אין לו דמות גוף, והוא אינו גוף!

המאמר קורא את ”המלך” שבפסוק כמתייחס לה', מלך העולם. לכן הוא שואל כיצד אפשר לדבר על נפילה ”לפני רגליו”, בשעה שעיקר מעיקרי האמונה הוא שלה' אין שום צורה גופנית.

אך העניין הוא לבאר מהות התפלה ואיך ביכולת כל אדם להתפלל כי כנ"י [כנסת ישראל] נק' בשם בחי' אסתר

אלא העניין הוא לבאר מהי מהותה של התפילה, וכיצד כל אדם יכול להתפלל. שהרי כנסת ישראל נקראת בשם הבחינה של אסתר,

התשובה היא שהפסוק מלמד מהי מהותה של התפילה, ושכל אדם יכול להתפלל — לא רק אנשים גדולים. אסתר מייצגת את כנסת ישראל, הנשמה הכללית של עם ישראל.

כי יש לה הרבה שמות³ ונק' בשם בחינת רחל כשהיא בבחי' התגלות שיוכלל החיות במקורו כמ"ש כרחל לפני גוזזיה נאלמה⁴ וג"כ כצאן טבחה^{5,6} שהיא פושטת צואר לשחיטה ברצון פשוט.

כי יש לה שמות רבים. היא נקראת בשם הבחינה של רחל כשהיא במצב של התגלות — שהחיות תיכלל במקורה, כמו שנאמר: ”כמו רחל לפני גוזזיה היא שותקת”; וכן ”כמו כבשים לטבח”, שכן היא מושיטה את צווארה לשחיטה ברצון פשוט.

לכנסת ישראל שמות רבים, וכל אחד מהם מתאר מצב אחר. כאשר הכמיהה שלה לה' גלויה ומורגשת — רצון שהחיות שבה תיבלע ותיכלל מחדש במקורה — היא נקראת רחל, מילה שפירושה גם כבשה. בדומה לרחל השותקת לפני גוזזיה, או לכבשים המובאות לשחיטה, היא מוסרת את עצמה לגמרי, ברצון פשוט שאינו מבקש טעמים.

2 וכך הוא בכל או"א [אחד ואחד] מישראל שיהא רצונו להיבטל ולהיכלל באורו ית' למהוי אחד באחד⁷

כמ"ש הודו על ארץ ושמים⁸ והארץ האירה מכבודו⁹ מלא כל הארץ כבודו¹⁰ שהוא בחינת התפשטות

וכך הוא אצל כל אחד ואחת מישראל: רצונו להיות בטל ונכלל באורו יתברך, "להיות אחד באחד", כמו שכתוב: "הודו על ארץ ושמים", "והארץ האירה מכבודו", "מלא כל הארץ כבודו" — וזו בחינת ההתפשטות והזיו.

כך הוא אצל כל יהודי ויהודייה: רצונו של כל אחד להיות בטל ונכלל באורו של ה', "להיות אחד באחד". הפסוקים על ה"הודו" וה"כבוד" של ה' הממלאים את הארץ מתארים את הארתו המתפשטת בעולם.

וזיו אשר עולם ומלואו בטלים למקורו וכל זמן שהוא בהתגלות ובהתלהבות נקי בחי' רחל כצאן טבחה¹¹ כו'.

והעולם וכל אשר בו בטלים למקורם. וכל עוד הדבר נמצא בהתגלות ובהתלהבות, הוא נקרא בחינת רחל, "כצאן טבחה" וכו'.

נוכח זיו זה, העולם וכל אשר בו נחשבים לאין, וכולם נתונים לגמרי למקורם. כאשר הכמיהה הזאת גלויה ובווערת, זהו המצב הנקרא רחל, "כצאן טבחה" — נכונות לתת הכול.

אבל בעת שאין הדבר בהתגלות נקי בחי' אסתר כמ"ש ואנכי הסתר אסתיר¹² פני ביום ההוא ולא כמו שהעולם סוברים שכל מי שאינו בבחי' התגלות אין להם זה הדבר.

אבל כאשר הדבר אינו בהתגלות, הוא נקרא בחינת אסתר, כמו שכתוב: "ואנכי הסתר אסתיר פני ביום ההוא". אין זה כפי שסבורים אנשים, שמי שאינו במצב של התגלות אין בו הדבר הזה.

כאשר אותה כמיהה אינה מורגשת בגלוי, היא נקראת אסתר, שם המרמז על הפסוק "ואנכי הסתר אסתיר פני". אדמו"ר הזקן דוחה את ההנחה המקובלת שמי שאינו מרגיש אהבה זו פשוט אינו ניחן בה.

זה אינו שכל אחד ואחד יש לו. אך הוא בחי' אסתר וצריך לגלותה ממצפונה וממסתרה וההסתר נקי כשושנה בין החוחים¹³

אין הדבר כן, אלא יש זאת לכל אחד ואחת. אלא שזו בחינת אסתר, וצריך לגלותה ממקום מחבואה ומהסתרה. וההסתר נקרא "כשושנה בין החוחים",

אהבה זו נמצאת אצל כל יהודי ויהודייה; היא רק נסתרת, בבחינת אסתר, ויש להוציאה ממחבואה. ההסתר מתואר בפסוק "כשושנה בין החוחים": השושנה נמצאת שם, אך החוחים מכסים אותה.

דהיינו שהחוחים הם המונעים ומסתירים את השושנה וכל עניני העולם ומעשה עוה"ז הנעשים בכל לב ונפש הם נקראים חוחים ומסתירים בחי' זו מלהתגלות.

כלומר, החוחים הם המעכבים והמסתירים את השושנה. כל עניני העולם ומעשי העולם הזה, הנעשים בכל הלב והנפש, נקראים חוחים, והם מסתירים בחינה זו ומונעים ממנה להתגלות.

החוחים הם עניני העולם והעיסוק בו, כאשר הם נעשים בכל הלב והנפש. כשכל לבו של אדם נתון להם, הם מעכבים את האהבה הפנימית ומונעים ממנה להתגלות.

ובחינת אסתר הנ"ל היא מסותרת ביום ההוא כמ"ש ואנכי אסתר אסתר פני ביום ההוא והבן:

ובחינת אסתר הנזכרת לעיל נסתרת "ביום ההוא", כמו שכתוב: "ואנכי אסתר אסתר פני ביום ההוא". והבן.

אם כן, בחינת אסתר היא האהבה הנסתרת "ביום ההוא", בזמן ההסתר שעליו מדבר הפסוק. הפסוק אומר "הסתר אסתר", ואילו כאן נכתב "אסתר אסתר" — המילה הראשונה נכתבת כשמה של אסתר, שהגמרא (חולין קלט, ב) מוצאת רמז לשמה בפסוק. הביטוי "ביום ההוא" מוביל לפסקה הבאה.

קטע 2 • 31-5

"היום הזה" ו"לילה ההוא"

3 דהנה יש בחי' נקי' ביום ההוא. ויש בחי' נקי' ביום הזה ויש בחי' נקי' בלילה ההוא.

שהרי יש בחינה הנקראת "ביום ההוא", ויש בחינה הנקראת "ביום הזה", ויש בחינה הנקראת "בלילה ההוא",

כעת המאמר מציין ארבעה מצבים, שכל אחד מהם לקוח מביטוי בפסוק: "ביום ההוא", "ביום הזה" ו"בלילה ההוא". "יום" הוא זמן של אור וגילוי, ו"לילה" הוא זמן של חושך והסתר.

ויש בחי' נקי' בלילה הזה.¹⁴ דהנה כתיב זה היום עשה¹⁵ ה' נגילה ונשמחה בו. וכתוב ויושע ה' ביום ההוא.¹⁶

ויש בחינה הנקראת "בלילה הזה". שהרי כתוב: "זה היום עשה ה', נגילה ונשמחה בו". וכן כתוב: "ויושע ה' ביום ההוא".

המצב הרביעי הוא "בלילה הזה". שני המצבים הראשונים לקוחים מן הפסוק "זה היום עשה ה'" ומן הפסוק העוסק בקריעת ים סוף: "ויושע ה' ביום ההוא".

4 וכתוב הלילה הזה ליל שמורים.^{17,18} וכתוב בלילה ההוא נדדה שנת המלך.¹⁹ והענין כי בחי זה הוא לנכח

ונאמר: "הלילה הזה ליל שמורים". ונאמר: "בלילה ההוא נדדה שנת המלך". והענין הוא שבחינת "זה" היא [מה שנמצא] לנגד העיניים,

שני פסוקים נוספים משלימים את הארבעה: "הלילה הזה" הוא ליל יציאת מצרים, "ליל שמורים", ו"הלילה ההוא" הוא הלילה שבסיפור פורים שבו המלך לא הצליח לישון. המילה "זה" מתייחסת לדבר שנמצא לנגד העיניים, ממש מול האדם.

כמ"ש זה אלי ואנוהו²⁰ שהוא בחי התגלות כמשל מלך ב"ו [בשר ודם] אשר כל מדינות מלכותו בטלים אצלו מחמת שעניניהם רואות את המלך. דהיינו שיהיה בבחי התגלות אלקותו ית' כאלו עיניו רואות אותו כו'.

כמו שנאמר: "זה אלי ואנוהו", שזו בחינת התגלות; בדומה למשל למלך בשר ודם, שכל מדינות מלכותו בטלות לפניו מפני שעניניהם רואות את המלך. כלומר, שתהיה אצלו בחינת התגלות אלקותו ית', כאילו עיניו רואות אותו וכו'.

על הים שרו בני ישראל "זה אלי", כשהם מדברים על אלקות שהייתה גלויה כל כך, עד שאפשר היה להצביע עליה. במשל, נתיני המלך בטלים לפניו לחלוטין מפני שהם רואים אותו כמו עיניהם; כך בחינת "זה" היא כאשר האלקות מתגלה לאדם כאילו הוא רואה אותה.

5 ושיהיה העולם נחשב כאין נגדו ית'. ומה שנתבאר כמ"א שהעולם נק' יש מאין הנה דברה תורה כלשון בניא [בני אדם] שלעינינו הגשמית אינו נראה האין

ושהעולם ייחשב כאין לפניו יתברך. ומה שנתבאר במקום אחר שהעולם נקרא "יש מאין" — התורה דיברה כלשון בני אדם, שכן לעינינו הגשמיות האין אינו נראה,

במצב של "זה", האדם רואה את העולם כאין לעומת ה'. במקום אחר הבריאה נקראת "יש מאין", כאילו העולם הוא ה"יש" האמיתי והאלקות היא ה"אין"; אך זהו לשון התורה כלשון בני אדם, המתארת כיצד הדברים נראים לעינינו הגשמיות, שאינן יכולות לראות אלקות.

כמו שאמר רבן יוחנן בן זכאי לתלמידיו יהי רצון²¹ שיהא מורא שמים עליכם כמורא בוי"ד [בשר ודם].

כפי שאמר רבן יוחנן בן זכאי לתלמידיו: "יהי רצון שיהא מורא שמים עליכם כמורא בשר ודם".

ברכתו של רבן יוחנן בן זכאי ממחישה את אותו ענין: בני אדם יראים ממה שהם רואים. כפי שממשיך שם התלמוד, אדם העומד לחטוא חושש רק שלא יראה אותו אדם אחר; מכיוון שעניניו רואות בשר ודם ולא את ה', אנו יראים מבני אדם יותר מאשר משמים.

קטע 3 • 61-8

להגיע ל"הלילה הזה" באמצעות אמונה

6 וזהו בחיי זה היום וכי. אבל בחיי לילה הוא בחיי חשך ואפילה שאינו רואה כלום

וזוהי הבחינה של "זה היום" וכי. אבל בחינת הלילה היא בחינה של חושך ואפלה, שבהם האדם אינו רואה דבר;

וזוהי הבחינה של "זה היום": גילוי גלוי. "לילה" הוא חושך, מצב שבו האדם אינו רואה אלקות כלל.

כי אף שיודע אלקותו ית' אך בהסתלקות המוחין ואינו נתפס במוחו הוא ג"כ בחיי לילה.

שכן אף שהוא יודע את אלקותו ית', כאשר המוחין מסתלקים והדבר אינו נתפס במוחו, גם זו בחינת לילה.

לילה כולל גם מצב עדין יותר: האדם עשוי לדעת על אלקות, אך כאשר דעתו מוסחת והוא אינו מצליח להחזיק את הרעיון במחשבתו, גם זה נקרא "לילה".

אך אף שהוא בכחי זו יכול לבוא לבחי' זה הלילה שיהיה בכחי זה דהיינו לנכח. דהנה כתיב מלא כל הארץ כבודו²² שהוא זיו והתפשטות.

אך אף שהוא נמצא בבחינה זו, הוא יכול להגיע לבחינת "זה הלילה", כך שיהיה בבחינת "זה", כלומר, לנוכח. שהרי כתוב: "מלא כל הארץ כבודו", והכוונה לזיו ולהתפשטות.

גם מתוך הלילה אפשר להגיע ל"זה הלילה": לילה שיש בו האיכות של "זה", כך שהאלקות נוכחת לנגד עיניו. ההסבר מתחיל מן הפסוק "מלא כל הארץ כבודו", המדבר על הזיו של ה' המתפשט בעולם.

7 וכתוב הלא את השמים ואת הארץ אני מלא.²³ ושניהם אמת כי את השמים ואת הארץ הוא מלא

ונאמר: "האם אינני ממלא את השמים ואת הארץ?" ושני הדברים אמת: שהרי הוא ממלא את השמים ואת הארץ;

פסוק נוסף אומר שה' עצמו ממלא את השמים ואת הארץ. שני הפסוקים אמת: לא רק האור שלו, אלא ה' עצמו ממלא את כל הבריאה.

רק הגוף הוא המסתיר לזה ומכה"כ [ומלא כל הארץ כבודו] הוא בחי' זיוו והתפשטותו ית' להחיות העולמות

והוא בחינת תפיסת מושגת להיבטל וליכלל וכולא קמיה כלא חשיב

אלא שהגוף הוא המסתיר זאת. ו"מלא כל הארץ כבודו" היא בחינת הזיו והתפשטות שלו, יתברך, כדי להחיות את העולמות; והיא בחינה שאפשר להשיגה ולתפוס אותה, כדי להתבטל ולהיכלל בה, ו"הכול נחשב לפניו כלא כלום".

מה שמסתיר את נוכחותו של ה' עצמו הוא הגוף. "מלא כל הארץ כבודו" מתייחס לזיו שלו המתפשט כדי להחיות את העולמות; זה דבר שהשכל יכול לתפוס ולהבין, ועל ידי התבוננות בו האדם יכול להתבטל ולהיכלל בו, ולראות ש"הכול נחשב לפניו כלא כלום".

ואף שהוא בבחי' לילה יכול להיות בבחי' זה דהיינו לנכח מחמת גודל האמונה שיאמין באמונה שלימה זכה וטהורה כאילו עיניו רואות ממש.

ואף שהוא בבחינת לילה, הוא יכול להיות בבחינת "זה", כלומר, בבחינת נוכח, מכוח עוצמת האמונה: שיאמין באמונה שלמה, צלולה וטהורה, כאילו עיניו רואות ממש.

גם במצב של לילה האדם יכול להגיע לבחינת "זה" מכוח האמונה: להאמין באמונה שלמה, צלולה וטהורה כל כך, עד שנדמה לו שהוא רואה ממש.

אך צריך לזה בחי' חומר ולבנים כמו שהיה בארץ מצרים רד"ו שנה והיתה עבודתם בחומר ובלבנים.²⁴ כמו כן צריך היום בחומר דא ק"ו [קל וחומר].^{25, 26}

אך לשם כך דרושה בחינת "חומר ולבנים", כפי שהיה בארץ מצרים במשך מאתיים ועשר שנים, ועבודתם הייתה "בחומר ובלבנים". כך גם היום דרושים [אלה]: "בחומר" — זהו קל וחומר.

לשם כך דרושים "חומר ולבנים". כשם שבני ישראל היו במצרים מאתיים ועשר שנים, ועבודתם הייתה "בחומר ובלבנים", כך גם היום האדם זקוק לעמל קשה בלימוד התורה, שהזוהר דורש במילים האלה: "חומר" הוא קל וחומר.

8 ובלבנים דא לבון הלכתא. ובכל עבדה בשדה²⁷ דא ברייתא.²⁸ ובאמת כל המקבל²⁹ עליו עול תורה מעבירין ממנו עול דרך ארץ.³⁰

"ובלבנים" — זהו ליבון ההלכה; "ובכל עבודה בשדה" — זו הברייתא. ובאמת, "כל המקבל עליו עול תורה, מעבירין ממנו עול דרך ארץ".

"בלבנים" — ליבון ההלכה, כלומר בירור מהי ההלכה הברורה. "כל עבודה בשדה" היא הברייתא, דברי חז"ל שמחוץ למשנה. המשנה מלמדת אפוא שמי שמקבל עליו את עול התורה משתחרר מעול ענייני העולם.

אך כל הפורק כו' נותנין עליו עול ד"א [דרך ארץ]. אך אף שהוא עוסק בד"א [בדרך ארץ] אעפ"כ [אף על פי כן] יכול לבא לבחי' הלילה הזה.³¹

אבל "כל הפורק" וכו', "נותנין עליו עול דרך ארץ". ואף על פי שהוא עוסק בענייני העולם, בכל זאת הוא יכול להגיע לבחינת "הלילה הזה".

המשנה ממשיכה: מי שפורק מעליו את עול התורה, מטילים עליו את עול ענייני העולם. ובכל זאת, מוסיף אדמו"ר הזקן, גם מי שעסוק בענייני העולם יכול להגיע ל"הלילה הזה" — לאמונה שרואה אלקות כאילו בעיניו.

קטע 4 • 91-10

זעקת הגדי

9 והענין ששאל הקב"ה מעולמות עליונים מה קול גדיא.³² והשיבו הם שהוא קול בני ישראל. ואיך שייך לפניו ית' ששאל מהם והלא לפניו נגלה כו'.

והענין הוא שהקדוש ברוך הוא שאל את העולמות העליונים: "מהו קולו של הגדי?" והם השיבו שזהו קולם של בני ישראל. אך איך אפשר לומר עליו יתברך ששאל אותם? הרי הכול גלוי לפניו, וכו'!

אדמו"ר הזקן מביא מאמר: ה' שאל את העולמות העליונים: "מהו קולו של הגדי?" והם השיבו שזהו קולם של בני ישראל. אבל ה' יודע הכול, ולכן איך אפשר לומר שהוא שאל?

אך הענין שכמו הגדי שהוא צועק אחר אמו בלי שום שכל ודעת כך היתה הצעקה באותו העת בלי דעת והתבוננות רק מחמת גודל צרתם צעק לבם אל³³ ה'.

אך הענין הוא שכמו שהגדי צועק אחרי אמו בלי שום שכל ודעת, כך גם הייתה הצעקה באותה שעה בלי דעת והתבוננות; אלא שמרוב גודל המצוקה "לבם צעק אל ה'",

גדי צעיר צועק לאמו בלי מחשבה או הבנה. כך גם צעקתם של היהודים בשעת צרתם לא נבעה מהתבוננות, אלא מעומק מצוקתם: "לבם צעק אל ה'".

כמ"ש ויצעקו אל³⁴ ה' בצר להם והשיבו הם שהצעקה היא בלי דעת והוא למעלה מהדעת כי אינו דומה לצעקת הבהמה שהיא בלי דעת והיא למטה מן הדעת.

כמו שכתוב: "ויצעקו אל ה' בצר להם". והם השיבו שהצעקה היא בלי דעת, והיא למעלה מן הדעת; שהרי אין היא דומה לצעקת הבהמה, שהיא בלי דעת ולמטה מן הדעת.

העולמות העליונים השיבו שהצעקה הזאת, אף שהיא בלי דעת — הכרה והבנה מודעת — היא למעלה מן הדעת, ולא למטה ממנה כמו צעקת הבהמה. היא נובעת ממקום עמוק יותר מן השכל.

אך לגבי הקב"ה שהוא למעלה מן הדעת היתה צעקתם בלי דעת כמו צעקת הגדי והבהמה. כמ"ש בהמות הייתי עמך³⁵ דהיינו כשאני עמך והבן.

אך ביחס לקדוש ברוך הוא, שהוא למעלה מן הדעת, צעקתם הייתה בלי דעת, כמו צעקת הגדי והבהמה; כמו שכתוב: "בהמות הייתי עמך" — כלומר, כשאני עמך. והבן.

אולם לפני ה', שהוא למעלה מן הדעת, אפילו צעקה כזאת דומה לצעקת גדי או בהמה, כפי שנאמר: "בהמות הייתי עמך" — כשאני עומד עמך, בהשוואה אליך, כל הבנתי היא כהבנתה של בהמה. לכן, מנקודת מבטו של ה', הצעקה נקראת "קולו של הגדי".

10 והנה כאשר צעק לבם אל³⁶ ה' ויצעקו אל³⁷ ה' בצר להם ומחמת זה יכול לבא לידי האמונה שהוא בחי' הלילה הזה כצאן טבחה.³⁸

כעת, כאשר "לבם זעק אל ה'" ו"הם זעקו אל ה' בצרתם", בעקבות זאת אפשר להגיע לאמונה, שהיא בחינת "הלילה הזה", "כצאן לטבח".

כשהלב זועק אל ה' מתוך מצוקה, הזעקה עצמה מביאה את האדם לאמונה, לבחינת "הלילה הזה", ולנכונות של "כצאן לטבח".

וזה היה הנס בפורים שהוא בחי' בבל כי שם בלל³⁹ ה' והבן. ויכול להיות ביום ההוא כמ"ש לא יום ולא לילה⁴⁰ ולעת ערב יהי אור והבן:

וזה היה הנס בפורים, שהוא בחינת בבל, "כי שם בלל ה'"; והבן. ויכול להיות "ביום ההוא", ככתוב: "לא יום ולא לילה, ולעת ערב יהיה אור". והבן.

זה היה נס פורים, השייך לבחינת בבל, שנקראה בפסוק על שם שהי' "בלל" שם את הלשונות: מצב של ערכוב ובלבול. גם ממצב כזה אפשר להגיע ל"יום ההוא" שעליו מדבר זכריה, "לא יום ולא לילה", שבו "לעת ערב יהיה אור".

קטע 5 • 111-12

עמלק, המן והתרופה שבתפילה

11 והנה בחי' עמלק מלחמה לה' מדור דור.⁴¹ מפני שכל עכו"ם [עובדי כוכבים ומזלות] הם בחי' קליפה ומדות רעות

והנה, בבחינת עמלק נאמר: "הי נלחם בעמלק מדור דור". שכן כל אומות עובדי עבודה זרה הן בבחינת קליפה ובעלות מדות רעות,

המאמר עובר לעסוק בעמלק, שעליו נאמר בתורה שהי' נלחם בו "מדור דור". תחילה הוא מסביר את עניינן של שאר האומות: כאן הן משמשות קטגוריות רוחניות, ומייצגות את הקליפה — הכוחות המסתירים את הקדושה — ואת המדות הרעות שעל האדם להתגבר עליהן.

כמ"ש החתי והאמורי והפריזי⁴² כו' והם בעצמן בטילין לגבי הקדושה כיתרון האור מפני החשך⁴³ ונקל לפטור מהם.

כמו שנאמר: "החתי והאמורי והפריזי" וכו'. והן עצמן בטלות לפני הקדושה, "כיתרון האור מן החושך", וקל להיפטר מהן.

האומות שהתורה מונה — החתי, האמורי, הפריזי והשאר — מייצגות את המדות האלה. מצד עצמן הן נסוגות לפני הקדושה, כפי שהחושך נסוג מפני האור, וקל יחסית להשתחרר מהן.

אך החוצפה והגסות של כל מדה רעה הוא בחי' עמלק ומלחמה לה' מדור דור כי חוצפה היא מלכותא בלא תגא⁴⁴ כי כל המדות שרשם ומקורם מן הגוף הנקי משכא דחויא⁴⁵ ויכול להתהוות בכל אחד אבל החוצפה והגסות של כל מדה רעה הן בבחינת עמלק, שעליו נאמר "ה' נלחם בעמלק מדור דור"; שכן חוצפה היא "מלכותא בלא תגא" — מלכות בלא כתר. כל המדות שורשן ומקורן בגוף, הנקרא "משכא דחויא", עור הנחש, והן יכולות להתהוות אצל כל אדם.

הקושי הוא החוצפה והגסות שעלולות להתלוות לכל מדה רעה: זו בחינת עמלק, האויב שה' נלחם בו בכל דור. בגמרא מכונה החוצפה "מלכותא בלא תגא" — שלטון ללא זכות לשלוט. המדות הרגילות נובעות מהגוף, הנקרא "עור הנחש", ולכן הן יכולות להתעורר אצל כל אדם.

אך החוצפה והגסות מאין הוא בא לכל א' וא' הוא מ"ש מחשבת המן אשר חשב על היהודים דהיינו שיש היכלות הקליפות הנקי' בבחי' המן והוא משפיע מחשבות לגסות הרוח וחוצפה. אבל החוצפה והגסות — מניין הן באות לכל אחד ואחד? זהו שנאמר: "מחשבת המן אשר חשב על היהודים". כלומר, יש היכלות של הקליפות הנקראים בבחינת המן, והוא משפיע מחשבות של גסות הרוח וחוצפה.

לחוצפה ולגסות יש מקור נוסף: "מחשבת המן על היהודים". יש היכלות של קליפה הנקראים בשם המן, והם שולחים לאדם מחשבות של גאוה וחוצפה; המילה "מחשבת" פירושה כאן מחשבה.

12 והעצה לזה ותפול לפני רגליו⁴⁶ דהיינו המלאכים⁴⁷ הנקראים בשם רגליו כמ"ש שרפים עומדים ממעל⁴⁸ קרשים עומדים.^{49, 50}

והעצה לכך היא "והיא נפלה לפני רגליו", כלומר, לפני המלאכים, המכונים "רגליו", כפי שנאמר: "שרפים עומדים ממעל" ו"קרשים עומדים".

העצה היא דברי הפסוק "והיא נפלה לפני רגליו", כאשר "רגליו" הם המלאכים. הפסוקים המצוטטים מדברים על "עמידה": השרפים "עומדים" ממעל, וגם קרשי המשכן "עומדים".

וזהו ותבך ותתחנן להעביר מחשבות הרעות כו'. וזהו ותלו אותו ואת בניו על העץ⁵¹ גבוה חמשים אמה כמ"ש ה' מלך גאות לבש:⁵²

וזהו "ותבך ותתחנן" — כדי להסיר את המחשבות הרעות וכו'. וזהו "ותלו אותו ואת בניו על העץ", "גבוה חמשים אמה", כפי שנאמר: "ה' מלך, גאות לבש".

"ותבך ותתחנן" כדי להסיר את המחשבות הרעות: תפילה מעומק הלב מסלקת את מחשבות הגאוה שהמן שולח. לאחר מכן נתלו המן ובניו על העץ "גבוה חמשים אמה", העץ שהוא עצמו הקים. הפסוק "ה' מלך, גאות לבש" מלמד שהגאות שייכת לה' בלבד; "גאות" ו"גאוה" הן מילים מאותו שורש.

בעבודה

אין לאדם לחשוב שאם אינו חש אהבה לה', הרי היא חסרה בו: היא קיימת בכל יהודי, אך נסתרת כמו שושנה בין החוחים, והחוחים הם ענייני העולם שנעשים בלב שלם. באמצעות העמל בלימוד התורה ואמונה שלמה וטהורה, גם מי שעסוק בענייני העולם יכול לחיות עם אלקות כאילו היא לנגד עיניו; וזעקה מלב במצוקה מגיעה למעלה מן השכל. כנגד מחשבות של חוצפה וגאווה, התרופה היא תפילה: ליפול לפני ה', לבכות ולהתחנן שיסיר אותן.

שאלות לשיחה

1. מדוע המאמר מדגיש שבכל יהודי יש רצון פנימי להיבטל בה', גם אצל מי שאינו חש דבר? מה מסתיר אותו?
2. מה ההבדל בין "הלילה ההוא" ל"הלילה הזה", וכיצד יכולה האמונה להפוך את הלילה ליום?
3. מדוע זעקתם של ישראל, שהי' מכנה "קול הגדי", היא למעלה מן הדעת, ומדוע היא עדיין דומה לפני ה' לזעקה של בעל חיים?
4. כיצד ה"חומר ולבנים" של לימוד התורה מכינים את האדם לאמונה הדומה לראייה?
5. מדוע קל להתגבר על המידות הרעות הרגילות, ואילו החוצפה והגסות הן מלחמה "מדור דור"?

הערות

פסוקה 1

1 ותסף אסתר

ההערה מפנה את הקורא להערות המקור של הרבי למאמר זה, שנדפסו קודם לכן בכרך.

הערת קה"ת

ראה לעיל בציונים לכ"ק אדמו"ר זי"ע. הג"ה באוה"ת אסתר ע' שט. המאמר הוא משנת תקנ"ז. ראה באוה"ת שם. וברשימת המאמרים בסוף מאמרי אדה"ז "הקצרים".

2 ותסף אסתר ותדבר לפני המלך

לאחר נפילתו של המן, אסתר באה שוב לפני המלך אחשוורוש, נופלת לרגליו ובוכה, ומתחננת שגורת המן תבוטל. אדמו"ר הזקן קורא את הפסוק כתיאור של תפילה לפני מלך העולם.

Esther 8:3 אסתר ח'ג:

וּתֹסֵף אֶסְתֵּר וּתְדַבֵּר לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ וּתִפֹּל לִפְנֵי רַגְלָיו וּתִתְחַנֵּן לִהְיוֹת אֶת־רַעַת הָמָן הָאֶגֶגִּי וְאֵת מַחְשַׁבְתּוֹ אֲשֶׁר עָלִי־הַיְּהוּדִים:

And Esther spoke yet again before the king, and fell down at his feet, and besought him with tears to put away the mischief of Haman the Agagite, and his device that he had devised against the Jews

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

אסתר ח, ג.

3 כנס"י נקי בשם בחי אסתר כי יש לה הרבה שמות

הצמח צדק מצטט שם קטע מן המאמר, המתחיל בדיבור על שמותיה הרבים של כנסת ישראל.

הערת קה"ת

קטע מכאן מובא באוה"ת פ' ראה ע' תתד.

4 כרחל לפני גוזזיה נאלמה

ישעיהו מתאר אדם שסובל בדומייה: "כשה לטבח יובל, וכרחל לפני גוזזיה נאלמה". המילה העברית ל"כבשה" היא רחל, ולכן הפסוק מעניק את השם רחל למצב של התמסרות שקטה ומוחלטת.

Isaiah 53:7 ישעיהו נ"ג:

נָגַשׁ וְהוּא נִעְנָה וְלֹא יִפְתַּח־פִּיו כִּשְׁה לְטֹבַח יוֹבֵל וּכְרַחֵל לִפְנֵי גֹזְזִיהָ נְאֻלְמָה וְלֹא יִפְתַּח פִּיו:

He was oppressed, though he humbled himself And opened not his mouth; As a lamb that is led to the slaughter, And as a sheep that before her shearers is dumb; Yea, he opened not his mouth

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ישע"י נג, ז.

5 כצאן טבחה

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

תהלים מה, כג.

6 כצאן טבחה

"כי עליך הורגנו כל היום, נחשבנו כצאן טבחה". אדמו"ר הזקן משתמש בביטוי כדי לתאר נכונות למסור את עצמו כליל לה'. (בהערה של קה"ת נכתב תהילים מה, כג, פסוק שאינו קיים; הפסוק הוא מד, כג.)

Psalms 44:23 תהילים מ"ד:כ"ג

כִּי־עָלֶיךָ הִרְגָנוּ כָּל־הַיּוֹם נִחְשַׁבְנוּ כְּצֹאן טִבְחָה:

Nay, but for Thy sake are we killed all the day; we are ac-counted as sheep for the slaughter

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 2

7 למהוי אחד באחד

בתיאור סוד השבת, הוזהר מתאר כיצד השכינה שלמטה מתאחדת "להיות אחד עם האחד", כשם שהי אחד למעלה. אדמו"ר הזקן משתמש בביטוי כדי לתאר את רצונו של כל יהודי להיבטל בה'.

Zohar II, 135a זח"ב קלה, א

Tanya, Likkutei Amarim 50:6 תניא, חלק ראשון; ליקוטי אמרים נ:ו

... לְאַחַדוֹתַי יִתְבָּרַךְ בְּבַחֲיִנַת גִּילּוֹי, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְעֵיל, וְכֵמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּזֹהַר הַקְּדוּשׁ: "לְמַהּוֹי אֶחָד בְּאֶחָד", פִּירוּשׁ, שֶׁהַיְּחוד הַנֶּעֱלָם יִהְיֶה בְּבַחֲיִנַת "עֲלֵמָא דְאַתְגַּלְיָא".

Kehot Publication Society (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

זח"ב קלה, א. תניא פ"ג.

8 הודו על ארץ ושמים

"יהללו את שם ה', כי נשגב שמו לבדו; הודו על ארץ ושמים". הפסוק מובא כדי לתאר את התפשטות זיו ה' בעולם.

Psalms 148:13 תהילים קמ"ח:י"ג

יִתְּחַלּוּ אֶת־שֵׁם ה' כִּי־נִשְׁגָּב שְׁמוֹ לְבַדּוֹ הוֹדוּ עַל־אֶרֶץ וְשָׁמַיִם:

Let them praise the name of the L-RD, For His name alone is exalted; His glory is above the earth and heaven

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים קמח, יג.

9 והארץ האירה מכבודו

במראה יחזקאל, כבוד אלקי ישראל בא ממזרח, "והארץ האירה מכבודו". גם פסוק זה מתאר את הזיו הממלא את העולם.

Ezekiel 43:2 יחזקאל מ"ג:ב

וְהִנֵּה כְבוֹד אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל בָּא מִדְּרֹם הַקָּדִים וְקוֹלוֹ קוֹל מַיִם רַבִּים וְהָאָרֶץ הָאֵרָתָה מִכְבוֹדוֹ:

and, behold, the glory of the G-d of Israel came from the way of the east; and His voice was like the sound of many waters; and the earth did shine with His glory

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

יחזקאל מג, ב.

10 מלא כל הארץ כבודו

השרפים קוראים זה לזה: "קדוש, קדוש, קדוש ה' צבאות, מלוא כל הארץ כבודו". אדמו"ר הזקן מפרש את "כבודו" כזיו וכהתפשטות של ה', שבפניהם העולם בטל.

Isaiah 6:3 ישעיהו ו':ג

וְקָרָא זֶה אֶל־זֶה וְאָמַר קְדוֹשׁ קְדוֹשׁ ה' צְבָאוֹת מְלֵא כָל־הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ:

And one called unto another, and said: Holy, holy, holy, is the L-RD of hosts; The whole earth is full of His glory

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ישע"ו, ג.

11 כצאן טבחה

"נחשכנו כצאן טבחה": הנכונות הגלויה למסור את עצמו לה', שהמאמר מכנה בחינת רחל.

Psalms 44:23 תהילים מ"ד:כג

כִּי־עָלִידָהּ הִרְגֵנוּ כָל־הַיּוֹם נָחֲשָׁכְנוּ כְצֹאן טִבְחָה:

Nay, but for Thy sake are we killed all the day; we are ac-counted as sheep for the slaughter

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

12 ואנכי הסתר אסתיר

ה' מזהיר שבעת החטא "הסתר אסתיר פני ביום ההוא". המילים "הסתר אסתיר" מעניקות את השם אסתר למצב שבו אהבת ה' מוסתרת.

Deuteronomy 31:18 דברים ל"א:י"ח

וְאֶנֶכִּי הִסְתַּר אֶסְתִּיר פָּנַי בַּיּוֹם הַהוּא עַל כָּל־הַרָעָה אֲשֶׁר עָשָׂה כִּי פָנָה אֶל־אֱלֹהִים אֲחֵרִים:

And I will surely hide My face in that day for all the evil which they shall have wrought, in that they are turned unto other gods

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

דברים לא, יח. ראה ד"ה ויהי אומן עטר"ת. ובלקוטי שיחות ח"ט ע' 147 הערה 38.

13 כשושנה בין החוחים

"כשושנה בין החוחים, כן רעייתי בין הבנות". כאן החוחים המקיפים את השושנה הם העיסוקים בענייני העולם המסתירים את אהבתו של האדם לה'.

Song of Songs 2:2 שיר השירים ב':ב

כְּשׁוֹשָׁנָה בֵּין הַחֻחִים כֵּן רַעִיְתִי בֵּין הַבָּנוֹת:

As a lily among thorns, So is my love among the daughters

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסקה 3

14 בחי' ביום ההוא... בלילה ההוא... בלילה הזה

לפי ההערה, מאמר זה של הרבי מבאר בהרחבה את ארבעת המצבים שנוכרו כאן: "ביום ההוא", "ביום הזה", "בלילה ההוא" ו"בלילה הזה".

הערת קה"ת

ראה בארוכה בד"ה בלילה ההוא תשכ"ה. לקו"ש ח"ז ע' 41.

15 זה היום עשה ה'

"זה היום שעשה ה'; נגילה ונשמחה בו". והו המקור למצב המכונה "היום הזה".

Psalms 118:24 תהילים קי"ח:כ"ד

זֶה־הַיּוֹם עָשָׂה ה' נִגִּילָה וְנִשְׂמַחָה בּוֹ:

This is the day which the L-RD hath made; We will rejoice and be glad in it

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים קיח, כד.

16 ויושע ה' ביום ההוא

לאחר קריעת ים סוף, "הושיע ה' ביום ההוא את ישראל מיד מצרים". והו המקור למצב המכונה "היום ההוא".

Exodus 14:30 שמות י"ד:ל

וַיּוֹשֶׁעַ ה' בַּיּוֹם הַהוּא אֶת־יִשְׂרָאֵל מִיַּד מִצְרַיִם וַיַּרְא יִשְׂרָאֵל אֶת־מִצְרַיִם מֵת עַל־שַׁפַּת הַיָּם:

Thus the L-RD saved Israel that day out of the hand of the Egyptians; and Israel saw the Egyptians dead upon the sea-shore

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

שמות יד, ל.

פסקה 4

17 הלילה הזה ליל שמורים

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

שמות יג, מב (בשינוי הסדר).

18 הלילה הזה ליל שמורים

ליל יציאת מצרים נקרא "ליל שימורים לה'"; בפסוק נאמר "הלילה הזה לה'", ליל שימורים לכל בני ישראל. בהערת קה"ת מצוין שהטקסט מצטט את הפסוק בסדר אחר.

Exodus 12:42 שמות י"ב:מ"ב

לֵיל שְׁמֹרִים הוּא לַה' לְהוֹצִיאָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם הוּא־הַלַּיְלָה הַזֶּה לַה' שְׁמֹרִים לְכָל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְדֹרֹתָם:

It was a night of watching unto the L-RD for bringing them out from the land of Egypt; this same night is a night of watching unto the L-RD for all the children of Israel throughout their generations

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

19 בלילה ההוא נדדה שנת המלך

"בלילה ההוא נדדה שנת המלך", והוא ציווה לקרוא לפניו בספר הזיכרונות: הלילה שהפך את סיפור פורים והוביל לישועה.

Esther 6:1 אסתר ו':א

בַּלַּיְלָה הַהוּא נִדְּדָה שְׁנַת הַמֶּלֶךְ וַיֹּאמֶר לְהָבִיא אֶת־סֵפֶר הַזִּכְרֹנוֹת דְּבָרֵי הַיָּמִים וַיִּהְיוּ נִקְרָאִים לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ:

On that night could not the king sleep; and he commanded to bring the book of records of the chronicles, and they were read before the king

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת
אסתר ו, א.

20 זה אלי ואנוהו

משירת הים: "זה א-לי ואנוהו". המילה "זה" מבטאת אלוות המתגלית ונראית.

Exodus 15:2 שמות ט"ו:ב'

עֲזֵי וְזִמְרַת קָה וְיִהְיֶה לִּי לְיִשׁוּעָה זֶה אֱלֹהֵי וְאֶנְוָהוּ אֲלֵךְ אֲבִי וְאֶרְמְנָהוּ:

The L-RD is my strength and song, And He is become my salvation; This is my G-d, and I will glorify Him; My father's G-d, and I will exalt Him

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת
שמות טו, ב.

פסוקה 5

21 יהי רצון

על ערש דווי בירך רבן יוחנן בן זכאי את תלמידיו שיראתם מפני שמים תהיה כיראתם מפני בשר ודם. כששאלו אותו: "רק עד כדי כך?" השיב שכאשר אדם חוטא, הוא אומר: "שלא יראני אישי". אדמו"ר הזקן מביא זאת כדי להראות שאנשים מושפעים ממה שעניהם רואות.

Berakhot 28b:10 ברכות כ"ח ב:י'

אָמְרוּ לוֹ: רַבֵּינוּ, בְּרַכְנוּ. אָמַר לָהֶם: "יְהִי רָצוֹן שְׁתֵּהא מוֹרָא שְׁמַיִם עֲלֵיכֶם כְּמוֹרָא בְּשַׁר וָדָם". אָמְרוּ לוֹ תִּלְמִידָיו: עַד כָּאן? אָמַר לָהֶם: וְלֹא, תִּדְעוּ כְּשֶׁאִדָּם עוֹבֵר עֲבִירָה אוֹמֵר: "שְׁלֹא יֵרְאֵנִי אָדָם".

They said to him, "Our master, bless us !" He said to them, "May it be His will that the fear of Heaven be upon you [as great] as the fear of flesh and blood," His disciples exclaimed, "Only as great !" He replied, "Would that it be [as great] ; for know ye, when a man intends to commit a transgression, he says, 'I hope nobody will see me

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) • Tractate Berakot by A. Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain)

הערת קה"ת
ברכות כח, ב.

פסוקה 6

22 מלא כל הארץ כבודו

"כל הארץ מלאה כבודו": אדמו"ר הזקן מפרש את "כבודו" כזיו והארה של ה' המתפשטים וממלאים את העולם.

Isaiah 6:3 ישעיהו ו':ג'

וְקָרָא זֶה אֱלֹהֵי וְאָמַר קְדוֹשׁ קְדוֹשׁ קְדוֹשׁ ה' צְבָאוֹת מְלֵא כְלֵהָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ:

And one called unto another, and said: Holy, holy, holy, is the L-RD of hosts; The whole earth is full of His glory

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 7

23 הלא את השמים ואת הארץ אני מלא

"האם יכול אדם להסתתר במקומות נסתרים, ואני לא אראה אותו? ... האם לא אני ממלא את השמים ואת הארץ?" אדמו"ר הזקן מפרש זאת כנוכחותו

של ה' עצמו הממלאת את הבריאה, מעבר לזיו המתואר בפסוק "מלא כל הארץ כבודו".

Jeremiah 23:24 ירמיהו כ"ג:כ"ד

אִם-יִסְתֵּר אִישׁ בְּמִסְתָּרִים וְאֲנִי לֹא-אֶרְאֶנּוּ נְאֻם-יְהוָה הֲלוֹא אֶת־הַשָּׁמַיִם וְאֶת־הָאָרֶץ אֲנִי מְלֵא נְאֻם-יְהוָה

Can any hide himself in secret places That I shall not see him? saith the L-RD. Do not I fill heaven and earth? Saith the L-RD

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ירמ' כג, כד.

24 בחומר ובלבנים

"וימררו את חייהם בעבודה קשה, בחומר ובלבנים ובכל עבודה בשדה". אדמו"ר הזקן מפרש את עבודת מצרים כעבודת לימוד התורה הנדרשת כיום.

Exodus 1:14 שמות א':י"ד

וַיִּמְרְרוּ אֶת־חַיֵּיהֶם בַּעֲבֹדָה קָשָׁה בְּחֹמֶר וּבִלְבָנִים וּבְכָל־עֲבֹדָה בַּשָּׂדֶה אֶת כָּל־עֲבֹדָתָם אֲשֶׁר־עָבְדוּ בָהֶם בְּפֶגֶר:

And they made their lives bitter with hard service, in mortar and in brick, and in all manner of service in the field; in all their service, wherein they made them serve with rigour

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

25 בחומר דא ק"ו

שם מיישם אדמו"ר הזקן את השעבוד במצרים על הגלות האחרונה: "בעבודה קשה" היא הקושיה, "בחומר" הוא קל וחומר, "בכל עבודה בשדה" היא הברייטא, ו"בלבנים" הוא בירור ההלכה, משום שבזמננו ההלכה נתונה במחלוקת ואינה ברורה. כשם שהעמל בחומר ובלבנים הוביל למתן תורה, כך העמל בבירור ההלכה כעת יביא בעתיד להתגלות פנימיות התורה.

Zohar III, 153a זח"ג קנג, א

הערת קה"ת

זח"ג קנג, א. ראה לעיל מט, א.

26 בחומר דא ק"ו

הזוהר מפרש את שמות א:יד כעבודת התורה שבעל פה: "בעבודה קשה" היא הקושיה, "בחומר" הוא קל וחומר, "בלבנים" הוא בירור ההלכה, ו"בכל עבודה בשדה" היא הברייטא.

Zohar, Beha'alotcha 14:77-15:87 ספר הזוהר, בהעלותך י"ד:ע"ז-ט"ו:פ"ז

פסוקה 8

27 ובכל עבדה בשדה

האחרונה מבין עבודות מצרים המוזכרות בפסוק, "ובכל עבודה בשדה", מתפרשת כאן כלימוד הברייטא.

Exodus 1:14 שמות א':י"ד

וַיִּמְרְרוּ אֶת־חַיֵּיהֶם בַּעֲבֹדָה קָשָׁה בְּחֹמֶר וּבִלְבָנִים וּבְכָל־עֲבֹדָה בַּשָּׂדֶה אֶת כָּל־עֲבֹדָתָם אֲשֶׁר־עָבְדוּ בָהֶם בְּפֶגֶר:

And they made their lives bitter with hard service, in mortar and in brick, and in all manner of service in the field; in all their service, wherein they made them serve with rigour

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

28 ובלבנים דא לבון הלכתא. ובכל עבדה בשדה דא ברייתא

הפירוש בוהר נמשך: "בלבנים" הוא בירור ההלכה, "ובכל עבודה בשדה" היא הברייתא.

Zohar, Beha'alotcha 14:77-15:87 ספר הזהר, בהעלותך י"ד:ע"ז-ט"ו:פ"ז

29 כל המקבל

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת
אבות ג, ה.

30 כל המקבל עליו עול תורה מעבירין ממנו עול דרך ארץ

רבי נחוניא בן הקנה מלמד שמי שמקבל עליו עול תורה נפטור מעול מלכות ומעול דרך ארץ, ומי שפורק מעליו עול תורה מטילים אותו עליו. אדמו"ר הזקן מצטט את החלק העוסק בעול דרך ארץ.

Pirkei Avot 3:5 משנה אבות ג:ה'

רבי נחוניא בן הקנה אומר, כל המקבל עליו על תורה, מעבירין ממנו על מלכות ועל דרך ארץ. וכל הפורק ממנו על תורה, נותנין עליו על מלכות ועל דרך ארץ.

Rabbi Nehunia ben Hakkanah said: whoever takes upon himself the yoke of the Torah, they remove from him the yoke of government and the yoke of worldly concerns, and whoever breaks off from himself the yoke of the Torah, they place upon him the yoke of government and the yoke of worldly concerns.

Torat Emet 357 (Public Domain) • Mishnah Yomit by Dr. Joshua Kulp (CC-BY)

31 בחומר דא ק"ו

הערת קה"ת מפנה לה' Zohar III, 153a למילים האלה.

Zohar III, 153a זח"ג קנג, א

הערת קה"ת

זח"ג קנג, א. ראה לעיל מט, א.

פסקה 9

32 מה קול גדיא

שם מדבר אדמו"ר הזקן על ההרים שדילגו "כאילים", בעלי חיים שאין להם דעת, ואומר ששורשה של דרגה זו הוא למעלה מן הדעת. הוא מפנה את הקורא להסבר שבמאמר זה על "מהו קולו של הגדי?"

הערת קה"ת

בלקו"ת צו טז, ד מציין לכאן.

33 צעק לבם אל ה'

במגילת איכה, "לבם צעק אל ה'" מתאר את זעקת העם בזמן החורבן. כאן מדובר בזעקה של לב המצוי במצוקה, שבאה לפני כל מחשבה.

Lamentations 2:18 איכה ב:י"ח

צעק לבם אל-אדני חומת בתי-ציון הורדי כנחל דמעה יומם ולילה אל-תתני פוגת לך אל-תדם בתי-עינך:

Their heart cried unto the L-rd: 'O wall of the daughter of Zion, Let tears run down like a river Day and night; Give thyself no respite; Let not the apple of thine eye cease

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת
איכה ב, יח.

34 ויצעקו אל ה' בצר להם

המזמור מתאר אנשים הנתונים בצרה: "צעקו אל ה' בצר להם, וממצוקותיהם הושיעם". הוא מראה שהזעקה נובעת מעצם המצוקה.

Psalms 107:6 תהילים ק"ז:ו'

וַיִּצְעֲקוּ אֱלֹהֵי בְּצָר לָהֶם מִמִּצְּוֹתֵיהֶם יִצִּילֵם:

Then they cried unto the L-RD in their trouble, And He delivered them out of their distresses

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים קז, ו.

35 בהמות הייתי עמך

"ואני בער ולא אדע, בהמות הייתי עמך". אדמו"ר הזקן מפרש את "עמך" כ"כשאני עמך": בהשוואה לה', אפילו זעקה שמעל הדעת היא כשל בהמה.

Psalms 73:22 תהילים ע"ג:כ"ב

וְאֲנִי-בַעַר וְלֹא אָדָּע בְּהֵמוֹת הָיִיתִי עִמָּךְ:

.But I was brutish, and ignorant; I was as a beast before Thee

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים עג, כב.

פסקה 10

36 צעק לבם אל ה'

"לבם זעק אל ה'": זעקה של לב הנתון במצוקה, המובאת כאן שוב כדרך אל האמונה.

Lamentations 2:18 איכה ב:י"ח

צָעַק לִבָּם אֶל-אֲדֹנָי חוֹמַת בֵּית-צִיּוֹן הוֹרִידִי כְּנַחַל דְּמָעָה יוֹמָם וְלַיְלָה אֶל-תִּתְּנִי פֹגֶת לָךְ אֶל-תִּדְּמִם בֵּית-עֵינֶיךָ:

Their heart cried unto the L-rd: 'O wall of the daughter of Zion, Let tears run down like a river Day and night; Give thyself no respite; Let not the apple of thine eye cease

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

37 ויצעקו אל ה' בצר להם

"זעקו אל ה' בצרתם": זעקה הנובעת מן הצרה עצמה.

Psalms 107:6 תהילים ק"ז:ו'

וַיִּצְעֲקוּ אֱלֹהֵי בְּצָר לָהֶם מִמִּצְּוֹתֵיהֶם יִצִּילֵם:

Then they cried unto the L-RD in their trouble, And He delivered them out of their distresses

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

38 כצאן טבחה

"נחשבנו כצאן לטבח": הנכונות למסור את עצמו לה', שהזעקה מביאה את האדם אליה.

Psalms 44:23 תהילים מ"ד:כ"ג

כִּי-עָלִיךָ הֲרַגְנוּ כָּל-יְהוּדִים נֶחֱשָׁבְנוּ כְּצֹאן טִבְחָה:

Nay, but for Thy sake are we killed all the day; we are counted as sheep for the slaughter

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

39 כי שם בלל ה'

"על כן קרא שמה בבל, כי שם בלל ה' את שפת כל הארץ". השם בבל קשור

למילה "בלל", שפירושה בלבב או ערכב.

Genesis 11:9 בראשית י"א:ט'

עֲלֵינוּ קָרָא שְׁמָהּ בְּכָל כִּי־שָׁם בָּלָל ה' שִׁפְתָּי כָּל־הָאָרֶץ וּמִשָּׁם הִפְיָצָם ה' עַל־פְּנֵי כָל־הָאָרֶץ:

Therefore was the name of it called Babel; because the L-RD did there aconfound the language of all the earth; and from thence did the L-RD scatter them abroad upon the face of all the earth.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

40 לא יום ולא לילה

זכריה מתנבא על יום הידוע לה, "לא יום ולא לילה", שבו "לעת ערב יהיה אור". אדמו"ר הזקן קושר זאת ל"יום ההוא".

Zechariah 14:7 זכריה י"ד:ז'

וְהָיָה יוֹם־אֶחָד הוּא יִדְעֶה לַה' לֹא־יוֹם וְלֹא־לַיְלָה וְהָיָה לְעֵת־עֶרֶב וְהָיָה אֹר:

And there shall be one day Which shall be known as the L-RD'S, Not day, and not night; But it shall come to pass, that at evening time there shall be light

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

זכריה י"ד, ז.

11 פסוקה

41 מלחמה לה' מדור דור

לאחר מלחמת ישראל בעמלק נאמר בתורה: "ה' ילחם בעמלק מדור דור". כאן עמלק הוא העוזות והגאווה שבכל מידה רעה.

Exodus 17:16 שמות י"ז:ט"ז

וַיֹּאמֶר כִּי־יָד עַל־כַּס קָה מִלְחָמָה לְחַבֵּל מִדָּר דָּר:

And he said: 'The hand upon the throne of the L-RD: the L-RD will have war with Amalek from generation to generation

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

שמות י"ז, טז.

42 החתי והאמורי והפריזי

בסנה מבטיח ה' להביא את ישראל אל ארץ הכנעני, החתי, האמורי, הפריזי, החוי והיבוסי. אדמו"ר הזקן קורא את שמות העמים הללו כרומזים למידות הרעות.

Exodus 3:8 שמות ג':ח'

וְאָרֹד לְהַצִּילוֹ מִיַּד מִצְרַיִם וְלְהַעֲלֹתוֹ מִן־הָאָרֶץ הַהִוא אֶל־אֶרֶץ טוֹבָה וְרַחֲבָה אֶל־אֶרֶץ זָבֶת חֶלֶב וְדָבָשׁ אֶל־מְקוֹם הַכְּנַעֲנִי וְהַחֲתִי וְהָאֱמֹרִי וְהַפְּרִזִּי וְהַחֲוִי וְהַיְבוֹסִי:

and I am come down to deliver them out of the hand of the Egyptians, and to bring them up out of that land unto a good land and a large, unto a land flowing with milk and honey; unto the place of the Canaanite, and the Hittite, and the Amorite, and the Perizzite, and the Hivite, and the Jebusite

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

שמות ג, ח.

43 כיתרון האור מפני החשך

"החכמה טובה מן הסכלות, כיתרון האור מן החושך". כשם שהחושך אינו יכול לעמוד בפני האור, כך המידות הרעות כשלעצמן נסוגות בפני הקדושה.

Ecclesiastes 2:13 קהלת ב':י"ג

וַיֵּרָאֵנִי אֲנִי שֵׁשׁ יָתֵרוֹן לַחֲכָמָה מִן־הַסְּכָלוֹת כִּיתְרוֹן הָאֹר מִן־הַחֹשֶׁךְ:

Then I saw that wisdom excelleth folly, as far as light excelleth darkness.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

44 חוצפה . . מלכותא בלא תגא

בגמרא אומר רב ששת שעזות היא "מלכות בלא כתר", בהמשך ללימודו של רב נחמן שעזות מצליחה אפילו כלפי שמים. אדמו"ר הזקן משתמש בכך כדי לתאר את עזותו של עמלק.

Sanhedrin 105a:15 סנהדרין ק"ה א:ט"ו

אָמַר רַב נַחֲמָן: חוּצְפָא אָפִילוּ כָּלפִי שְׁמַיָא מְהִנִּי. מַעֲיָקְרָא כְּתִיב: "לֹא תִלָּךְ עִמָּהֶם", וְלִבְסוּף כְּתִיב: "קוֹם לָךְ אִתָּם". אָמַר רַב שְׁשֵׁת: חוּצְפָא מִלְכוּתָא בְּלֹא תַגָּא הִיא, דְּכְתִיב: "וְאֵינִי הַיּוֹם רֶךְ וּמְשׁוֹחַ מֶלֶךְ וְהֶאֱנָשִׁים הָאֵלֶּה בְּנֵי צְרוּיָה קָשִׁים מִמֶּנִּי וְגו'".

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

סנהדרין קה, א.

45 הנקי משכא דחויא

ב"ת110, בהוספה על "יואתה תצוה", "עור הנחש" הוא קליפת נוגה, עץ הדעת טוב ורע, שבתוכה נבלעת ונסתרת הדעת של הקדושה. ב"ת16ב הגוף, "עור הנחש", הוא המונע מעיני האדם הגשמיות לראות שהעולמות בטלים במקור חיותם, בדומה לכך שכאן הגוף הוא המסתיר את ה'. ב"ת76 הגוף נקרא "עור הנחש" מפני שטומאת הנחש חזרה אליו בעקבות חטא העגל, ולכן לעת עתה האלוקות שורה בגלוי רק בנפש.

הערת קה"ת

ראה לקמן קי, ד ובמ"מ לשם. ולעיל טז ב. עו, ד.

12 פסוקה

46 ותפול לפני רגליו

אסתר "נפלה לפני רגליו" והתחננה לפני המלך. אדמו"ר הזקן מפרש את "רגליו" כמלאכים.

Esther 8:3 אסתר ח':ג'

וַתֹּסֶף אֶסְתֵּר וַתְּדַבֵּר לְפָנֵי הַמֶּלֶךְ וַתִּפֹּל לְפָנֵי רַגְלָיו וַתִּבְכֶּה וַתַּחֲנֹן־לוֹ לְהַעֲבִיר אֶת־רֵצֶת הַמֶּן הָאֵנָּה וְאֵת מַחְשַׁבְתּוֹ אֲשֶׁר חָשַׁב עַל־הַיְּהוּדִים:

And Esther spoke yet again before the king, and fell down at his feet, and besought him with tears to put away the mischief of Haman the Agagite, and his device that he had devised against the Jews

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

47 דהיינו המלאכים

ההערה מסבירה משם מדוע תפילה באמצעות המלאכים נקראת "נפילה": דווקא בזמן הגלות השפע מתקבל באמצעות המלאכים.

הערת קה"ת

ומה שזה נקי נפילה יובן ע"פ מ"ש בד"ה כנשר יעיר שדוקא בזמן הגלות מקבלת על ידי המלאכים — אוה"ת פ' כי תצא ע' תתרכו.

48 שרפים עומדים ממעל

בחזון ישעיהו נאמר: "שרפים עומדים ממעל לו". המלאכים מתוארים כ"עומדים", ולכן הם נקראים "רגליו" של ה'.

Isaiah 6:2 ישעיהו ו'ב'

שרפים עומדים ממעל לו שש כנפים שש כנפים לאחד בשמים יכסה פניו ובשמים יכסה רגליו ובשמים יעופף:

Above Him stood the seraphim; each one had six wings: with twain he covered his face and with twain he covered his feet, and with twain he did fly

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ישע"ו, ב.

49 קרשים עומדים

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

ראה תרומה כו, טו.

50 קרשים עומדים

"ועשית את הקרשים למשכן עצי שטים עומדים". גם הקרשים מתוארים כ"עומדים", בדומה למלאכים.

Exodus 26:15 שמות כ"ו:ט"ו

ועשית את הקרשים למשכן עצי שטים עומדים:

And thou shalt make the boards for the tabernacle of acacia-wood, standing up

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

51 ותלו אותו ואת בניו על העץ

המגילה מספרת שמזימתו הרעה של המן חזרה על ראשו שלו: "ויתלו אותו ואת בניו על העץ".

Esther 9:25 אסתר ט'כ"ה

ובבאה לפני המלך אמר עם הספר ישוב מחשבתו הרעה אשר חשב על היהודים על ראשו ותלו אותו ואת בניו על העץ:

but when ashe came before the king, he commanded by letters that his wicked device, which he had devised against the Jews, should return upon his own head; and that he and his sons should be hanged on the gallows

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

52 ה' מלך גאות לבש

"ה' מלך גאות לבש". הגאווה וההדר שייכים לה', ולכן גאוותו של המן נופלת.

Psalms 93:1 תהילים צ"ג:א'

ה' מלך גאות לבש ה' עז התאזר אף תכון תכל פליתמוט:

The L-RD reigneth; He is clothed in majesty; The L-RD is clothed, He hath girded Himself with strength; Yea, the world is established, that it cannot be moved

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים צג, א.

על המהדורה

המהדורה הזאת כוללת לשון המאמר, התרגום לעברית של ימינו, הביאורים שלנו וההערות.

The Hebrew text of Torah Ohr: © Kehot Publication Society, via Sefaria, CC BY-NC 4.0; formatting adapted.

התרגום שלנו לעברית של ימינו, מתוך התרגום האנגלי שלנו מלשון הקודש, בלי הערות קה"ת: CC BY 4.0.

הביאורים שלנו, עם הסקירה, השאלות והעמוד לילדים: CC BY-NC 4.0.

The notes: Kehot's marei mekomos ("Sources and References", including the Rebbe's notes) © Kehot Publication Society, via Sefaria, CC BY-NC 4.0; formatting adapted; our notes on them: CC BY-NC 4.0.

Sefaria: Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA); The Holy Scriptures: A New Translation (JPS 1917) דרך מקורות מצוטטים, (Public Domain); Kehot Publication Society (CC-BY-NC); William Davidson Edition - Vocalized Aramaic (CC-BY-NC); Tractate Berakot by A. Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain); Torat Emet 357 (Public Domain); Mishnah Yomit by Dr. Joshua Kulp (CC-BY).

המהדורה כולה: CC BY-NC 4.0. מותר להעתיק, להדפיס ולהפיץ בחינם, בציון Kehot Publication Society ו־likuteitorah.com; אסור למכור. <https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>

התרגום לעברית נעשה מהמהדורה האנגלית של likuteitorah.com בעזרת בינה מלאכותית (openai/gpt-6-luna-pro:batch), כשלשון המאמר לצדו לבדיקה. עדיין לא עבר עריכה אנושית. כל דבר חשוב יש לבדוק מול לשון המאמר.

הרבי ביקש ללמוד את מאמרי פרשת השבוע, «הפרשה החסידית», באותו שבוע, מחולקים לשבעת ימיו (Sichah of Shabbos Parshas Vayakhel 5725). למה ללמוד, וברכות הרבי: [/likuteitorah.com/about/the-chassidishe-parsha/](https://likuteitorah.com/about/the-chassidishe-parsha/) (Torah Menachem vol. 42, pp. 306-309).

מיום חגיגי ולא מסחרי. אין כאן מכירה. אין שיוך לקה"ת, ל־Sefaria או לספריית ליובאוויטש. © likuteitorah.com

מתוך [/likuteitorah.com/he/torah-ohr/megillas-esther/7/](https://likuteitorah.com/he/torah-ohr/megillas-esther/7/)

מוקדש לכבוד

מוקדש לכבוד הגאון המקובל רבי לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל

אבי הרבי, רבי לוי יצחק